

Kortelė:

837998_RegNr_I-1719-394/2014

<http://www.infolex.lt/tp/837998>

Administracinė byla Nr. I-1719-394/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01187-2014-0

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. birželio 27 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Jarūnė Sedalienė,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

dalyvaujant pareiškėjui V. K.,

atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovei Aušrai Galvelei,

teismo posėdyje žodinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo V. K. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas V. K. (toliau – pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu (2-3 b. l.), prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamo Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Atsakovas, Šiaulių TI), 13 000 Lt neturtinės žalos. Pareiškėjas skunde ir teismo posėdyje nurodė buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2013-10-25 iki 2014-05-09, pažeidžiant galiojančius teisės aktus, perpildytose kameroose, kuriose nebuvo galimybės pajudėti, trūkdavo oro, skaudėjo galvą, dūrė širdį, negalėjo gerai išsimiegoti, tapo irzlus ir nervingas. Kalinamas nežmoniškomis sąlygomis patyrė dvasinę, psichologinę bei kitokią neturtinę žalą, t.y. patyrė didžiulį psichologinį sukrėtimą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją. Dėl atsakovo neteisėtų veiksmų (veikimo arba neveikimo) patirtą neturtinę žalą vertina 13 000 Lt.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių TI, atsiliepime (34-38 b. l.), ir atsakovo atstovė teismo posėdyje nurodė, kad su skundu nesutinka, prašo atmesti kaip nepagrįstą. Nurodo, kad Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo" 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-05-19 pažymos Nr. 69/06-2080 „Dėl V. K. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-10-24 ir laikytas periodiškai iki 2014-05-09. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje, kurių plotas nuo 16,26 kv. m. iki 23,46 kv. m., kameroje buvo laikoma nuo 2 iki 9 asmenų. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 2,07 kv. m. (kameroje Nr. 20) iki 11,73 kv. m. (kameroje Nr. 6) gyvenamas plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo iš viso buvo laikomas 158 dienas. Toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus, dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į kitus teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje, taip pat pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Pareiškėjo laikymo Šiaulių TI metu dėl sąlygų atitikimo higienos reikalavimams 2013-10-22 kameroje Nr. 65, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-11-27 iki 2013-11-29, atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, išvados surašytos 2014-10-23 patikrinimo akte Nr. EP-388. Nustatyta, kad kameroje buvęs atliktas remontas, tačiau prie sanitarinio mazgo nuo lubų vietomis krinta dažų danga, dažai atsilupę, nuskilę dviejų plytelių kraštai, prie sanitarinio mazgo iškritusios 3 plytelės, patalpoje reikalingas einamasis remontas, dirbtinė apšvieta atitinka nustatytus reikalavimus, pelėsio nėra, veidrodis yra, kameros plotas, stalo dydis, džiovykla rūbams nevertinti, nes to higienos norma nereglamentuoja, ventiliacijos įrengimas, natūralios šviesos matavimai neatlikti, kadangi tai susiję su pastato rekonstrukcija.

Kalėjų departamento prie LR Teisingumo ministerijos direktoriaus 2009-07-10 įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 p. nustato, kad Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. LR Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 p. įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas dar iki Kalėjų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tik tie Higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsakovas pabrėžia, kad negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai liečia pareiškėjo argumentus dėl oro trūkumo kameroje. Pagal Higienos normos HN 76:2010 24 p., gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameros vėdinamos natūraliu

būdu (per langus bei duris), mikroklimato parametrai priklauso nuo kamerų įrengimo, jose esančių asmenų skaičiaus ir kitų aplinkybių, tokių, kaip lauko temperatūra, asmenų judėjimas į kamerą ir iš jos ir kt. Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, Higienos normos HN76:2010 „Laivės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų.

Pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą

Atsakovas pažymi, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynybos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti. Atsakovas prašo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, nustačius, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą, nepriteisti jam žalos atlyginimo pinigais, o apsiriboti jo teisės į teisės aktuose nustatytas kalinimo sąlygas pažeidimo pripažinimu, kaip pakankama satisfakcija už jo teisių pažeidimą.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas V. K. nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, dėl ko pablogėjo jo sveikata.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyta, jog administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 straipsnis). CK 6.271 straipsnis nustato deliktinės atsakomybės atvejį, kai žala atlyginama dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų. Vadovaujantis šio straipsnio 4 dalimi, valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.

Reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės) atlyginimo, kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (CK 6.271 straipsnis), gali būti tenkinamas esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui. Neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnio prasmę konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktų priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl

atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo, kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

LR ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012).

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, būtų priteistas 13 000 Lt neturtinės žalos atlyginimas laikotarpiu nuo 2013 m. spalio 24 d. iki 2014 m. gegužės 9 d. Neturtinę žalą iš esmės grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų, kameroje buvo laikoma daugiau asmenų, nei yra galima pagal galiojančius teisės aktų reikalavimus, Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje buvo kalinamas nežmoniškomis, antisanitarinėmis, žiauriomis sąlygomis, pažeidžiant teisės aktus, nesudarant normalių kalinimo sąlygų.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimas *Mandic* ir *Jovic* prieš Slovėniją).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukelia šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimas byloje *Kudla* prieš Lenkiją, 2001 m. liepos 24 d. sprendimas V. prieš Lietuvą). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Peers* prieš Graikiją).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (2005 m. balandžio 7 d.

sprendimas K. prieš Lietuvą; 2012 m. sausio 10 d. sprendimas *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimas *Mandic* ir *Jovic* prieš Slovėniją; 2012 m. sausio 10 d. sprendimas *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Iš byloje esančios pažymos (8 b. l.) matyti, kad pareiškėjas V. K. į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo pristatytas 2013 m. spalio 24 d. ir su pertraukomis laikytas iki 2014 m. gegužės 9 d. Pareiškėjas kameroje Nr. 6 buvo laikomas nuo 2013-10-24 iki 2013-11-11 su dar 1-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,93 kv. m. iki 11,73 kv. m., kameroje Nr. 22 – 2013-11-11 – 2013-11-12 su dar 6-8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,25 iki 2,89 kv. m., kameroje Nr. 98 - 2013-11-27 su dar 3-5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,31 iki 4,96 kv. m., kameroje Nr. 65 nuo 2013-11-27 iki 2013-11-29 su dar 2-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,22 iki 7,53 kv. m., kameroje Nr. 90 laikotarpiais nuo 2013-11-29 iki 2013-12-02, nuo 2013-12-11 iki 2014-01-13 ir nuo 2014-03-03 iki 2014-03-06 su dar 3-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,85 iki 4,98 kv. m., kameroje Nr. 12 laikotarpiais nuo 2013-12-02 iki 2013-12-03 ir nuo 2014-04-08 iki 2014-04-15 su dar 4-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,47 iki 3,46 kv. m., kameroje Nr. 20 nuo 2013-12-03 iki 2013-12-09 su dar 5-8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,07 iki 3,11 kv. m., kameroje Nr. 40 laikotarpiais nuo 2014-01-15 iki 2014-01-16 ir nuo 2014-02-18 iki 2014-03-03 su dar 4-7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,86 iki 4,58 kv. m., kameroje Nr. 89 laikotarpiais nuo 2014-01-16 iki 2014-02-13 ir nuo 2014-03-14 iki 2014-04-03 su dar 3-5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,12 iki 4,68 kv. m., kameroje Nr. 10 nuo 2014-04-17 iki 2014-05-09 su dar 3-6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,32 iki 4,06 kv. m. Taigi pareiškėjas tik 2 dienas kameroje Nr. 40 laikotarpiumi nuo 2014-01-15 iki 2014-01-16 buvo laikomas sąlygomis, pilnai atitinkančiomis vienam asmeniui tenkančio minimalaus ploto (3,6 kv. m.) reikalavimus (jam teko 3,82 kv. m. ploto), 19 dienų pareiškėjui tenkantis kameros plotas buvo pastoviai mažesnis, nei nustatyta norma (1 dieną kameroje Nr. 22, ploto teko nuo 2,25 iki 2,89 kv. m., 3 dienas kameroje Nr. 90 – ploto teko nuo 2,85 iki 3,32 kv. m., 1 dieną kameroje Nr. 12 – nuo 2,88 iki 3,46 kv. m., 6 dienas kameroje Nr. 20 – nuo 2,07 iki 3,11 kv. m., ir 8 dienas kameroje Nr. 12 – nuo 2,47 iki 3,46 kv. m.), o likusias 145 dienas pareiškėjui tenkantis kamerų plotas tik iš dalies atitiko reikalavimus, tačiau iš pateiktos pažymos tiksliai nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui kameros ploto normos, nėra galimybių. Pažymėtina, kad 86 dienas pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, kai jam tenkantis kamerų plotas buvo nuo 3,12 iki 7,53 kv. m., t.y. mažiausias plotas buvo artimas minimaliajai normai, todėl konstatuoti nepaprastai didelį kameros erdvės trūkumą pareiškėjui tomis dienomis nėra pagrindo. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, laikytina, jog kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiumi sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t.y. kai vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m. ploto, pareiškėjas buvo laikomas 59 dienas ir šiuo laikotarpiu Šiaulių TI administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Byloje nustatyta, kad Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2013 m. spalio 22 d. atliko patikrinimą kameroje Nr. 65, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-11-27 iki 2013-11-29, ir surašė 2013-10-23 patikrinimo aktą Nr. EP-388 (13-19 b. l.). Patikrinimas atliktas vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 (Žin., 2010, Nr. 41-1999). Patikrinimo metu nustatyta, kad kameroje Nr. 65 buvęs atliktas remontas, tačiau prie sanitarinio mazgo nuo lubų vietomis krinta dažų danga, dažai atsilupę, nuskilę dviejų grindų plytelių kraštai, prie sanitarinio mazgo iškritusios 3 plytelės, patalpoje reikalingas remontas (HN 76:2010 X sk. 62 p. pažeidimas), nustatyta dirbtinė apšvieta 95 lx, o tai neatitinka Higienos normos HN 76:2010 VI sk. 22 p. reikalavimų, ventiliacijos įrengimas, natūralios dienos šviesos matavimai neatlikti, kadangi tai susiję su pastato rekonstrukcija. Nors pažeidimai kameroje Nr. 65 buvo nustatyti anksčiau, negu pareiškėjas buvo joje laikomas, tačiau byloje nėra duomenų, kad rasti pažeidimai buvo pašalinti dar iki pareiškėjo patalpinimo į šią kamerą, todėl laikytina, kad jie buvo ir pareiškėjo laikymo kameroje Nr. 65 metu. Kitose kamerose, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, jo laikymo laikotarpiais patikrinimų nebuvo atlikta, taigi byloje nėra duomenų, kad sąlygos kitose kamerose neatitiktų higienos normų reikalavimų. Įvertinęs šiuos įrodymus, teismas daro išvadą, kad valstybės valdžios institucijos (Šiaulių tardymo izoliatoriaus) pareigūnai nuo 2013-11-27 iki 2013-11-29, viso 3 dienas, laikė pareiškėją kameroje, neatitinkančioje Higienos normos HN 76:2010 reikalavimų, o tai CK 6.271 straipsnio prasme yra pagrindas konstatuoti Šiaulių TI neteisėtus veiksmus.

Pareiškėjas nurodo, jog dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje buvusių laikymo sąlygų jam nuolat skaudėjo galvą, dūrė širdį. Pagal suėmimo vykdymo įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymų nustatyta tvarka. Suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Iš pareiškėjo V. K. asmens sveikatos istorijos (20-33 b. l.) matyti, jog jis buvimo Šiaulių TI laikotarpiais nuolat skundėsi skausmu širdies plote, net keturis kartus buvo apžiūrėtas gydytojo (2013-12-17, 2014-01-08, 2014-02-26 ir 2014-03-04), jam diagnozuota vegetodistonija, paskirtas gydymas vaistais. Pirminės gydytojų apžiūros metu 2013-10-25 tokių pareiškėjo nusiskundimų nebuvo užfiksuota, nurodyta, kad širdies veikla ritmiška (26-28 b. l.), pareiškėjas teismo posėdyje taip pat nurodė, kad būdamas laisvėje jis tokių negalavimų nepatyrė. Taigi įvertinus šias aplinkybes galima teigti, kad pareiškėjas šia liga susirgo patekęs į Šiaulių TI ir tai, kad jis visą buvimo izoliatoriuje laikotarpį pastoviai turėjo sveikatos problemų, leidžia daryti išvadą, jog būtent netinkamos laikymo sąlygos galėjo lemti pareiškėjo sveikatos pablogėjimą ir jam objektyviai reikėjo geresnių kalinimo sąlygų nei sveikiems asmenims, konkrečiai – teisės aktu reikalavimus atitinkančio bent minimalaus kameros ploto (jeigu administracija pagal galimybes negalėjo užtikrinti pareiškėjui didesnio ploto, nei nustatyta minimali norma).

Suimtųjų ir nuteistųjų, laikomų tardymo izoliatoriuose, aprūpinimą asmens higienos priemonėmis reglamentuoja LR teisingumo ministro 2004-06-09 įsakymu Nr. 1R-139 patvirtintos normos, pagal kurias suimtieji ir nuteistieji vieną kartą per mėnesį turi būti aprūpinami skalbiamuoju ir tualetiniu muilu (200 g skalbiamojo ir 100 g tualetinio), tualetiniu popieriumi (1 rulonas), dantų šepetėliu (1 vnt.), dantų pasta (50 ml), vienkartiniais skustuvais (4 vnt.). Pareiškėjas neneigia, kad buvo aprūpintas šiomis higienos priemonėmis, tik nurodo, kad dantų šepetėlį jis gaudavo neįpakuotą, tačiau ši norma nenumato, kad dantų šepetėliai suimtiesiems ar nuteistiesiems turi būti išduodami nepažeistame įpakavime, todėl pareiškėjo teiginiai dėl netinkamo aprūpinimo higienos priemonėmis nepagrįsti.

Pareiškėjas nurodo, kad Šiaulių TI jam tenka gulėti ant seno, gumbuoto čiužinio. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 63 punktas nustato, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys turi būti aprūpinami švariais lovos skalbiniais, rankšluosčiais ir asmens higienos priemonėmis pagal teisės akto nustatytas normas. Higienos normos 4.20 punktas nukreipia į Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymą Nr. IR-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės

atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių patalpose namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“, kurio 1.2 punktu patvirtintos Vyrų ir moterų, laikomų tardymo izoliatoriuose, ir nuteistųjų, atliekančių arešto bausmę ir laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose, aprūpinimo apranga, patalyne ir asmens higienos priemonėmis normos. Pagal šias normas kiekvienam asmeniui turi būti išduodamas vienas čiužinys, kurio naudojimo laikas yra 4 metai, antklodė, pagalvė, užvalkalas pagalvei, paklodė arba vietoj 2 paklodžių gali būti išduodamas užvalkalas antklodei. Taip pat pažymėtina, kad Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 2 dalis suteikia teisę suimtiesiems naudotis savo patalyne, jeigu jie to pageidauja, atsižvelgiant į tai, asmenys įstaigoje aprūpinami patalyne pagal jų poreikius. Kaip matyti iš byloje esančios 2014-05-19 pažymos Nr. 62/08-101, Šiaulių TI esantys suimtieji ir nuteistieji aprūpinami asmens higienos priemonėmis ir patalyne vadovaujantis nurodytomis normomis, t.y. visiems yra išduodamas čiužinys, pagalvė, antklodė, užvalkalas pagalvei, rankšluostis ir dvi paklodės vietoj užvalkalo antklodei, jokių nurodytų teisės aktų pažeidimų laikotarpiu nuo 2013-10-24 iki 2014-05-09 užfiksuota nebuvo (10-11 b. l.). 2014-05-15 pažymoje Nr. 61/04-719 taip pat nurodyta, kad V. K. į Šiaulių TI direktorių su prašymais ar skundais dėl netinkamų laikymo sąlygų nesikreipė (9 b. l.), todėl ši skundo dalis dėl žalos atlyginimo taip pat atmetina kaip nepagrįsta.

Pareiškėjas reiškia ir bendro pobūdžio pretenzijas dėl ant stogų įrengtų pasivaikščiojimo kiemelių, dėl kamerose neatitvertų tualetų, nemalonaus kvapo, drėgnų gultų, kamerų vėdinimo, tačiau šie pareiškėjo teiginiai yra abstraktūs, deklaratyvūs, pareiškėjas nenurodo, kokios jo teisės buvo pažeistos, kokius nepatogumus ir neigiamus išgyvenimus dėl tokių aplinkybių ir kada jis patyrė, šias pretenzijas išreiškė tik teismo posėdžio metu, tuo išeidamas už skundo ribų, todėl tokie abstraktūs ir neįrodyti argumentai nelaikytini pareiškėjui neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 871/02)). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujama teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, grąžinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, kad neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nėra baigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę (59 dienos), į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu, o kalėdamas pas atsakovą aukščiau aptartomis sąlygomis, pareiškėjas patyrė pinigine išraiška apskaičiuotiną neturtinę žalą.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertindamas turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. sprendime byloje Nr. A438-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. sprendime byloje Nr. A442-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendime byloje Nr. A-143-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LAVT 2014 m. sausio 6 d. nutartimi byloje Nr. A-520-2185/2013 už 472 dienas priteista 1000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014-04-10 nutartimi byloje Nr. A-858-114/2014 už 498 tinkamų kalinimo sąlygų neatitinkančias dienas ir dėl to kilusius sveikatos sutrikimus priteista 5000 Lt neturtinės žalos atlyginimui), pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę, bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimalią mėnesinę algą vidutinį darbo užmokestį), teismas laiko, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 600 Lt. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 13 000 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85-87 str., 88str.1 d. 5 p. teismas,

n u s p r e n d ž i a:

Pareiškėjo V. K. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui **V. K.** iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, **600 Lt** (šešis šimtus litų) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per sprendimą priėmusį teismą.

Teisėja Jarūnė Sedalienė